UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Consiliorvm Sive Responsorvm Avgvstini Beroii Bononien. I. C. Praestantissimi Volumen ...

Cum Summariis, & Indice rerum, ac verborum locupletissimo

Iurisdictionum, Iudiciorum, & Criminum materias distinctè continens

Bero, Agostino

Venetiis, 1577

Consilivm CXXXIX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96538

Visual Library

plu.arcen.nam loci natura,& uetuſtas inſpiciēda eſt,
13 nec in hoc caſu loquitur tex.in d.c.1.quia† fortior,&
potentior eſt hominis,& legis diſpoſitio unita,q̃ ſim
plex hominis.arg.tex.cum ibi no. in c.uerum.de cō
ditio.apposi.Bar.& alii in l.filiusfamilias.§.diui.ff.de
legat.1. & Paul. Caſt. in conſil.238.in 2. libr.Tertio
14 † diſpoſita in d.c.1. ꝙ ſeruitus rei feudali imponi nō
poſſit.procedunt quoad præiudicium domini feudi
tantum,ut quando feudum ad dominum deuoluere
tur,ut ibi habetur.Tex.ille igitur non aduerſatur, cū
de domini directi prǫiudicio nō agatur,nec ēt ſimus
in caſu,in quo feudum debeat ad dominum ſuū re-
15 uerti.¶Sexto† ſeruare contractus, qui dolo carent,
dicitur eſſe de iure diuino, Deus .n. promiſit Abraæ
ſeruare,& multiplicare ſemen ſuū in æternū,ut habe
tur Geneſ.cap.22.& in cantico Zachariæ dicitur, ꝙ
Deus ſeruare,ꝓmiſit iuſiurandū,qđ iurauit ad Abraā
patrem noſtrum. & in pſalmo, iurauit dominus, &
non pœnitebit eum.& iuxta illud,ea, quæ promittū
tur,opere adimpleātur,c.qualiter,de pactis. & illud,
quæ procedunt ex labiis meis non faciam irrita cap.
16 pſalmiſta.33.diſtin.& Deuteronom.c.23.Sed† ab iis,
quæ ſunt de iure diuino,principi etiam fas non eſt re
cedere,nec ſuper illis diſpenſare,ſed ea uſque ad ani-
mam,& ſanguinem cōfirmare debet. c. ſunt qdam.
25.q.1.& habetur per canoniſtas in c.1.de probat. er
go principi à contractibus,& promiſſis recedere lici
tum non erit.Et ſi ipſe princeps occaſione ſuperuē-
tis læſionis,& damni conuentis contrauenire uellet,
17 non poſſet,quoniam† ratione læſionis ex poſt facto
ſuperuenientis reuocantur ea,quæ conceſſa fuerunt
in priuilegiis, ut d. c. ſuggeſtum,de decimis.& argu.
not.in c.latorem.33.q.2. & in c.tempora.26.q.7. At
in contractibus ſolum attenditur tempus cōtractus,
an tunc læſio,& damnum interuenerit, non autem
expoſtfacto,ut habetur in l.2.C. de reſcinden.uendi.
& per canoniſtas in c.cum dilecti,per illum tex.& gl.
ibi de empt.& uend.& c.1.cum ibi not.extra de in in
18 tegrum reſti. Et † ideò non eſt licitum ſucceſſori in
principatu p̄textu alicuius enormis læſionis expoſt-
facto ſuperuenientis conuenta reuocare, nec ab illis
recedere,ut uoluit Bal.in c.1.per illum tex. de natu.
feudi, & in auth.omnes peregrini.C.communia. de
ſucceſſio.& in c.nouit.cum ibi no.extra.de iud.& ſo
let dicere Bal. ꝙ licet Deus ſubiecerit leges principa
tui, non tamen illi ſubiecit conuentiones, ut ꝑ eum
in d.l.princeps,& in d.c.1.de probat.& de natu.feu-
di,& in l.j.in prin.ff.de pactis.& in d.l.dignavox,ubi
Pau.de Caſt.poſt Cy.inquit, ꝙ ſi princeps contractū
cum ſubditis fecerit,debet illum ſeruare, ſicut tene-
19 tur quilibet alius priuatus,&† eodē iure tenetur ſuc-
ceſſor,in principatu, quando ſub nomine dignitatis
bona fide contraxit, quia tunc ipſam dignitatē, cu-
ius ipſe eſt adminiſtrator,dicitur afficere, & ad hoc
adducit doctrinam Bar. in l.oēs populi.ff. de iuſti. &
iure.& hæc uidetur crebrior,ac uerior opinio, ut at
teſtantur ſcribētes,& præcipue Mod. Siculi,q mul-
tos hoc idem tenentes allegant,& ibi ēt plene Areti.
& Fel.& ego quoq; legendo dicere ſoleo d.c.1.de ꝓ-
bat.& de conſtit.¶ Et ex p̄dictis apparent ſoluta illa,
quæ prima facie uidebantur aduerſari,& p̄ſertim id,
qđ primo loco fuit ex oppoſito cōſideratū,quoniam
ſucceſſor in principatu tenetur ſtare contractui cum
ſuo p̄deceſſore celebrato, ut multis modis fuit oſtē-
ſum.Siłiter ēt ſecundū,& tertiū motiuū ſublata fue-
runt,quoniam dānum,& læſio enormis dēt conſide
rari,an adfuerint tꝑe contractus celebrati,nō aūt ex
poſtfacto,ut ſupra.Nec refragatur ēt tex.in l.1.§.ple
runq;.ff.ne qd in flum.pub. Quia illi textui reſpōde-
20 tur ex eadēmet litera,ubi dicitur,ꝙ† licitū eſt ob dā-
num,& iniuriam,quod,& quā aqua fluminis
mutare alueū,ac curſum aquæ, dummodo h
abſque iniuria,& graui damno uicinorum,u
betur,at in caſu occurrenti mutatio aluei ma
læſione communitatis Bononiæ,& eius ciuiu
ret,igitur &c.Secundo reſpondetur,ꝙ non lic
tare alueum,nec alterare curſum ſolitum aqu
do hoc fieret contra ius ſeruitutis,& cū dam
dii, cui ius aquæ ducendæ deberetur.l.impera
ff.de ſerui.ruſt.prædio.& l.refectionis.cum ibi
communia prędio.Non aduerſatur ēt tex.in d.
item ſciendum.ff de aqua plu.arcen.ubi perm
eſt habenti fundum,ſeu oppidū inferius agere
toria aduerſus habentem loca ſuperiora,ut a
21 quam, ne damnū inferat,quia tex.ille loquitu
do nulla extaret ſeruitus impoſita,propter qu
aquæ ducendæ haberetur, nam tunc compe
gatoria,ut inſtit.de actio.in §.æque.& perto
ſi ſerui.uendi cum ubiq; not. At in caſu no
aquæ ducendæ in Padum acquiſitū fuit domi
nonienſibus,& ſic ipſis dicitur debita, & co
ſeruitus,ſeu ius hoc ducendi aquam,prout in
mento conuentionis continetur, ergo tex.
retorqueri. Quare ex præmiſſis cū ſententia
domini conſultoris perſiſto. Laus Deo.

S V M M AE.

1 *Alueus fluminis propter magnum damnum, quod flu*
mutari,& auerti poteſt.
Et quando num.17.& 22.
2 *Aquæ curſus impunè agrorum colendorum cauſa mut*
Et quando hoc ſit uerum, nu.23.
3 *In re ſua quilibet licitè facit id,quod ſibi prodeſt,etiam*
ceret,& quomodo,& nu.24. ubi id declaratur.
4 *Opus auctoritate principis,uel publica factum nec tolli*
beri debet.
Et quomodo hoc ſit uerum,num.25.
5 *Idem in opere facto auctoritate legis,etiam ſi contra na*
& uetuſtatem factum eßet.
6 *Opus nouum, quo mediante aqua ſecundum naturalem*
inferiora loca deriuet, impediri non poteſt,& nu.29.
claratur.
7 *Aqua,quòd ob loci naturā noceat,nemo conqueri pōt,*
8 *Opus manu factum,ut aquam fluminis arceat,ne agris*
non remouetur,etiam ſi illud uicinis noceat,& nu
hoc declaratur.
9 *Aquæ curſum deprimere,alleuare,& mutare domino,*
ſeruitutem licet:
Et quomodo hoc ſit uerum,num.31.
10 *Agri natura ſemper eſt ſeruanda, lege non extante;*
11 *Idem de uetuſtate in curſu aquæ non naturaliter,ſed op*
facto defluentis.
12 *Opus manu factum, per quod aqua cum damno accol*
fluit,ut tollatur, quæ actio competat.
13 *Fluminis curſus,& forma naturalis non poteſt opere m*
aliò auerti.
14 *Nec contra antiquam conſuetudinem cum alterius præ*
tari, nec alterari.
15 *Aquæ curſum,uel riuum,aut alueum deprimere,ſeu alle*
gis permiſſum eſt, quàm alueum mutare,& aquam
co ad alium diuertere.
16 *Sed non cum præiudicio habētiū ſeruitutē,aut prędia ci*
18 *Riui curſum ſolitum,& conſuetum quando dominus f*
re poſſit.
19 *Principes,Reges,& Duces ſubiecti ſunt legi,& ration*
quamuis lege poſitiua in ſuis territorijs ſoluti dicant
20 *Seruitus ducendi,& deriuandi aquam per aliqua loca*
te acquiritur, & opus poſtea manu factum etiam
domini loci,per quod aquæductus,& deriuatio hu
quo modo impediretur, tolli debet.
21 *Riuum,& aquam cum alterius præiudicio per alium l*
tere non licet.

Opus auctoritate principis factum debere etiam cum aliquali priuatorum præiudicio tollerari quomodo procedat.

Ad opus factum auctoritate principis etiam ad publicam utilitatem tollendum ob magnum damnum ex eo illatum quod remedium competat.

Lex in materia aquæ arcendæ, & aquæductus capitur pro pacto, & conuentione.

L.1.§.ſed & ſi vicinus, & §.ſicut ff. de aqua plu.arc. declaratur.

Seruitutem, aut ius ducendi, vel deriuandi aquas ad aliquem locũ habentibus debet dominus loci permittere, vt locum illum in priſtinum ſtatum reducant, & conſeruent, aliàs dominus ipſe id facere teneretur.

Pactum, & ius ſeruitutis pacto, vel natura, vel uetuſtate acquiſitum non licet etiam in melius alterare, ſeu mutare.

Interdictum vtile recuperandæ datur pro recuperando quaſi poſſeſſionem incorporalium.

Et datur ex facto familiæ, & officialium aduerſus dominnm, ad quem vtilitas peruenit, ut per illud reſtituere teneatur.

Princeps etiam tenetur de facto ſuorum officialium, qui illi præiudicare poſſunt,

De caſu quis tenetur, quando culpa illum præceſſit,

Spolium non committitur ex eo, quod caſu euenit.

Mora, & periurium non incurritur abſque interpellatione, quando certum tempus non eſt in contractu adiectum.

Spolium contra aliud ſpolium intentatum quando poſſit opponi, et quando non.

Pro aggeribus ruptis quo remedio agatur.

Exceptio continens in ſe repugnantia, & contraria non eſt admittenda,

Exceptionibus diuerſis quidem, ſed non contrarijs quis uti poteſt, Et quomodo etiam contrarijs.

Spoliatio in incorporalibus quomodo fiat.

EPITOME.

Alveum fluminis, & curſum aquæ non poſſe à domino loci mutari, & ad inferiora per alia loca contra naturam loci, & antiquam cõſuetudinem diuerti in præiudicium, & contra uoluntatem eorum, qui ſeruitutem, & ius aquæ ita ducendæ, & deriuandę acquiſiuerunt, hic demonſtratur,

CONSILIVM CXXXIX.

Svper mutatione aluei fluminis Santerni
primo aſpectu uidetur Excellentiſſimo,
ac Illuſtriſſimo Duci Ferrariæ permiſſũ
eſſe alueũ mutare pp grande dãnũ, quod
flumen prædictũ ipſi Duci, ſuisq; ſubditis eorũ pdia
1 depopulando infert: Cur † n. ipſis nõ cõſolatur, ẽt ſi
curſus fluminis ad aliquid immutetur? nã pleriq; lici
tè flumina proſſus auerterunt, alueosq; mutarũt, ut
prædijs ſuis conſulerent, ut in l. 1. §. plerunq; ff. ne qd
2 in flum. pub. ¶ Secũdò † licitũ eſt aquæ curſum impu
ne mutare agrorũ colendorũ cã, ut in l. 1. §. in ſumma, & l. 2. §. itẽ ſabinus. ff. de aqua pluuia arcend.
3 ¶ Tertio † in re ſua cuilibet licitũ eſt facere id qđ ſibi
prodeſt, ẽt ſi alteri noceret, dummodo nõ immittat
in alienũ, nec ſeruituti debitæ officiatur, qa in re ſua
quilibet eſt moderator, & arbiter l. in re mandata C.
mãdati, l. altius cũ ſeq. C. de ſeruit. & aqua, l. 1. §. idẽ
aũt ff. de aqua plu. arc. & l. domũ ff. de reg. iur. Sed Il
luſtriſſimus Dux id opus, qđ facit, in ſuo ſolo, & ter-
4 ritorio facit, ergo &c. ¶ Quarto † qñcunq; opus ali-
quod fit auctoritate principis, aut auctoritate publi-
ca, illud nec phiberi, nec tolli dẽt l. 2. §. caſſius, & l.
qđ pñcipis ff. de aqua plu. ar. & l. quo minus ff. ne qd
in flumi. publ. Et præſertim qa id dr̃ fieri legis aucto-
ritate, cũ Princeps dicatur eſſe lex animata, ut in au-
5 th. de cõſulib. §. fi. Et † opus auctoritate legis factũ re-
moueri non põt, ẽt quod factũ ſit ꝯ loci naturã, &
uetuſtatẽ, ut in d. l. 1. in fi. cũ l. ſeq. ff. de aqua plu. arc.
vbi lex prius conſideratur; Sed opus, quod Dux fieri
mandauit, eſt hmõi, quia fit eius auctoritate, & ad
publicã ſuorũ ſubditorũ utilitatẽ, ergo &c. ¶ Quin-
6 to † qñ aqua naturaliter ad inferiora loca defluit, &
deriuat, nõ põt quis impediri faciendo opus nouũ,
quo mediante aqua ſecundũ naturalẽ curſum ad in-
feriora loca deriuet, ut eſt text. notabilis in d. l. 1. §.
ſed & ſi uicinus, & §. ſicut aũt ff. de aqua plu. arcend.
7 ſed opus, de quo agitur, eſt tale, ergo &c. ¶ Sexto † u-
bicunque aqua non nocet, ſed loci natura, ut quia
aqua ſecundũ curſum naturalẽ de loco ſuperiori ad
inferiorẽ deriuet, tunc habentes loca ſuperiora, aut
inferiora cõqueri non poſſunt d. l. 1. §. iidẽ aiunt uer
ſi. huic ẽt, ſed ita contingit in caſu occurrẽti, igit̃ &c.
8 ¶ Septimo † quando quis opus manu facit, pp quod
aquã fluminis, uel torrentis arceat, aut excludat, uel
mutet, ne ſibi, hoc eſt agris ſuis noceat, non tenetur
opus remouere, ẽt ſi illud uicinis noceat l. 2. §. pen. ff.
de aqua plu. arc. & pſertim ſi ex hoc ope iniuria alte
ri circa lucri immiſſionem inferretur, ut in dicta l. 1.
9 §. ſicut aũt. ¶ Poſtremo † facit text. in l. refectionis,
ff. communia prædio. & gl. in l. ſi cui ff. de ſeruit. ubi
domino hac etiam habenti ſeruitem licitum eſt a-
quæ curſum deprimere, & alleuare, & mutare.
¶ Sed his oĩbus non refragrantibus, contrariã ſentẽ
tiã iuri magis conſonã eſſe exiſtimo, & præmitto, ꝙ
10 † quãdo lex agris dicta nõ reperitur, ſemper agri na
tura ſeruanda eſt, ut hoc incommodum naturaliter
patiatur, ꝙ locus inferior ſuperiori ſeruiat, & hanc
ſeruitutem inferiora loca patiuntur, ut profluẽtem
aquã excipiant d. l. 1. §. ſed & ſi uicinus, & § fi. & l. 2.
in princ. ff de aqua plu. arcend. Idem dicendum eſt,
11 † quando aqua ſolita eſſet ad alium locũ non natu-
raliter, ſed opere manu facto, ut per foſſam defluere
per tantum tempus, de cuius initio memoria in con
trarium non exiſteret, quia uetuſtas uicẽ naturę, uel
legis tenet, ut in dictis iuribus, & eſt optimus text. in
l. hoc iure §. ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æſti. &
facit tex. in c. ſuper quibuſdã, §. præterea de uerb. ſig.
12 & l. fi. ff. de aqua plu. arcen. Et † ſi fortè opere manu
facto aquã quis aliter, q̃ natura, uel uetuſtate ſoleret,
maiorem, aut uehementiorem fecerit, aut compri-
mendo, ſeu retinendo illã redundare fecerit, ſeu re-
ſtagnauerit cum incommodo, & dãno accolentiũ,
opus tollere tenetur, uel actione de aqua plu. arcen.
ut in l. 1. §. 1. & §. ſed & apud, & per totum ff. de aqua
pluu. arcen. uel actione confeſſoria rõne ſeruitutis,
uel quaſi, uel interdicto, ſeu actione utili uti poſſide
tis, ut in l. 1. in fi. cum glo. & ibi doctores eod. tit. uel
negatoria, ad tradita per Pau. de Caſt. per illum text.
in d. l. 1. §. itẽ ſciendũ, & ibi glo. uel interdicto, ne qd
in flumine publico, quod datur, quãdo quis alueũ flu
minis cũ præiudicio ſeruitutis debitæ, aut uicinorũ
agrorũ mutaret, ut in l. 1. §. 1. & §. ſunt etiã ff. ne quid
in flumi. public. ¶ His ita præmiſſis, modo ꝙ Illuſtriſ
ſimo Duci non ſit licitũ mutare alueũ fluminis San
terni, & curſum aquę diuertere, illamq; per alia loca
13 ad inferiora diuertere, probatur primo p tex. † in ter
minis in l. 1. C. de alluuion. & palud. ubi nõ licet cur-
ſum nãlẽ fluminis opere manu facto aliò auertere,
14 & dicit tex. † in l. ſi manifeſtè C. de ſeruit. & aqua, ꝙ
contra antiquã conſuetudinẽ aquæductus non licet
alicui cũ præiudicio alterius formã fluminis immu-
tare, nec alterare, & l. 1. in fine, ff de riuis. ¶ Secundo
15 † magis pmiſſum eſt deprimere, aut alleuare curſum
aquæ, uel riuũ, uel alueum, q̃ alueũ mutare, & aquã
de uno loco ad aliũ diuertere, ut probant duo iura ſi
mul iuncta in l. refectionis, ff. cõmunia prædio. iũcta
16 l. ſi cui in fine, ff. de ſeruit. Sed † non licet domino
etiam ſoli, & aquæductus deprimere, aut alleuare
cũ præiudicio habentium ſeruitutem, aut habentiũ

prædia circumuicina ſuperiora, uel inferiora. l. 1. §. 1.
& 2. ff de aqua plu. arc. l. 1. §. quod autem, & §. ſicut au
tem, ff. ne quid in flum. publ. l. 1. in fi. ff. de riuis, l. hoc
iure. §. 1. ff. de aqua quotid. & æſti. & Bart. in l. quo mi
nus, ubi bonus tex. in 14. q ff de fluminibus. ergo mi-
nus licebit formam ueterē aquæductus, & fluminis
alueū mutare, ut uoluit glo. in d. l. ſi cui, in fi. & in d. l.
refectionis. At ex loci natura, ac ēt ex antiqua, & ue-
teri conſuetudine fuit ciuitati Bononiæ acquiſita ſer
uitus ducēdi aquas pluuias, & ſuorū riuorū, ac flumi
num ad foſſam nuncupatā del Geniolo, ergo Dux ip
ſe non pōt curſum, & alueū dicti fluminis Santerni
mutare, nec alterare, quia ſic ſeruituti prædictę, ac ēt
prædiis ipſorū Bononienſiū præiudicaretur, ut uni-
cuique loca illa inſpicienti notoriè. & euidenter con
ſtare pōt. ¶ Tertio induco text. notabilē ſupra primo
loco pro parte contraria adductū in l. 1. §. plerunq;.
ff. ne quid in flum. publ. per quem præſens qō vr̄ de-
17 terminari, † eſt enim ibi tex. ꝙ licet quis ꝑꝑ utilita-
tem ſuorū agrorum poſſit aliqn̄ curſum fluminis ad
aliquid mutare, aut prorſus flumen auertere, quod
ſolitum erat prædia eius depopulari, & grande dam
num irrogare, tn̄ oportet in hmōi rebus utilitatem,
& tutelā facientis ſpectari ſine iniuria accolarū, hoc
eſt, ne ſeruituti, ſeu aliter prædiis ipſorum præiudice
tur, quia tunc non liceret immutare, nec flumina
prorſus auertere: Sed ex mutatione curſus dicti flu-
minis magnū Bononienſibus dānum irrogaretur,
ergo &c. ¶ Quarto ad propoſitum adduco gloſam
18 notabilē in d. l. ſi cui, in ult. uerb. ff. de ſeruit. † ubi do
minò fundi licet prorſus mutare curſum riui ſolitū,
& conſuetum, niſi ex hoc habenti ſeruitutē præiudi-
cium fieret, ut ibi per gloſam: Sed in caſu occurren-
ti præiudicium huiuſmodi ſequeretur, igitur &c.
19 ¶ Quinto † & ſi Princeps in ſuo imperio, Rex in ſuo
regno, & Duces in ſuo comitatu lege poſitiua ſoluti
dicantur. l. digna uox. C. de legibus, & l. princeps, ff.
eod. & c. propoſuit, de conceſ. præb. tn̄ ſubiecti ſunt
legi, & rationi naturali, alioquin nihil à pecoribus
differrent, ut inquit Bald. in c. 1. §. filii nati, ſi de feu.
fuer. cōtrouer. inter dn̄m, & agn. Fel in c. ad audien
tiā il 2. in 5. col. de reſcrip. & hr̄ per canoniſtas in c. 1.
& in c. quæ in eccleſiarū, extra de conſtitutio. Bal. in
l. ſi teſtīn, C. de teſtam. & in l. reſcripta, ibiq; Alex.
C. de precibus imper. offer. ergo loci natura, & uetu
ſtas non pōt ab eo cum aliorum præiudicio ad aliqd
20 immutari. ¶ Sexto † oēs ferè aquæ comitatus, & ter-
ritorii ciuitatis Bononiæ, ac in illo prædia habentiū
deriuant in ualles uocatas il mare morto, ex quibus
naturaliter, ac ēt ex longa temporis uetuſtate oritur
foſſa nuncupata del Geniolo, per quam dictæ aquæ
defluunt uſque ad oſtia dictæ foſſæ, ac deriuant in
flumen Padi in loco dicto la Baſtia, & inferius ferè
per unū miliare flumen Santerni ingreditur dictum
flumen Padi: quo fit, ut ciuitati Bononiæ, & ciuibus
illius habētibus prædia, & agros huiuſmodi dicatur
acquiſita ſeruitus ducendi aquas per loca prædicta
uſq; ad oſtia dictę foſſę, ut in l. 1. §. ſed & ſi uicinus, &
§. fi. cum l. ſeq. ff. de aqua plu. arc. ergo qcqd operis ēt
auctoritate dn̄i loci factum fuerit, ut quoquo modo
hmōi aquarum deriuatio ſit impedita, prout ex di-
cta mutatione, & auerſione fluminis Santerni impe
diretur, per iuris remedia ſupra dicta remoueri dēt.
21 ¶ Vltimo † nō licet per alium locū ducere riuum, &
aquā cū alterius præiudicio, ut in l. 1. §. fi. ff. de riuis,
dicta. l. refectionis, & dicta. l. ſi cui. ¶ Supeſt nunc re-
ſpondendū adductis ſupra in contrarium, à quibus
tota præſentis conſultationis difficultas dependet,
& in primis reſpondetur textui in d. l. 1. §. plerunq;,
22 † ꝙ procedit, ut dictum fuit qn̄ ex mutatione, & auer

ſione non inferretur incommodum, nec ha
bentibus ſeruitutē, ut eſt glo. notabilis in d. l.
fi. uel non irrogaretur iniuria accolis, & hab
prædia uicina, ut in d. §. plerunque. alioq
ut ibi, & eſt glo. in d. l. 1. C. de alluuio. & palu
caſu noſtro dānum, & iniuria inferretur, e
Item illud eſt verum, qn̄ flumen undis ſuis
laretur agros mutare uolentīs, & ſic ad eui
enorme damnum agrorū, non aūt ad redde
los meliores, & fertiliores, quia hoc in caſu
diuertere aquā fluminis nouum alueū facie
in d. §. plerunq;, & in d. l. 1. C. de alluuio. & pa
illuſtriſſimus Dux uellet alueum dicti flum
tare, & illius aquā diuertere ad utilitatē ſuoru
rum, & nō ad dānū grande euitandum, ut e
ris conſtat, ergo id ſibi facere non licebit, q
eſt rō inter lucrum perdere, & dānum eui
terea quando ex mutatione, & alteratione
modicū irrogatur dānum, non cōpetunt al
dia aquæ pluuiæ, ut in l. 2. §. deniq;. il 2. ff. de a
arc. ſed tn̄ cōpetit interdictū, ne quid in flu
blico, ubi aliquod dānum, ſeu aliquod uitiu
deratur, ut in l. 1. §. 1. cum ſeq. ff. ne quid in f
¶ Non obſtat ſecundum, ꝙ licitum ſit mut
terare curſum aquæ agrorum colendorum
1. §. in ſumma, & ī l. 2. §. itē ſabinus ff. de aq
23 Quia reſpondetur † hoc uerum eſſe, qn̄ im
fieret agrorum colendorum cā, ut cauſa f
& tritici quærendi, nō aūt ſi ſimpliciter ca
colendi, ut in l. 1. §. de eo, ff. de aqua plu. arc.
de Caſt. ī l. ſi uicinus eo. ti. Præterea illud pe
eſt abſque deterioratione agrorum uicino
aliarū perſonarū, ut in d. l. 1. §. ſed & foſſas
mus caſus ad propoſitum. ¶ Non obſtat te
quilibet pōt in ſuo id facere, quod ſibi pro
alteri noceret, cum in re ſua quilibet ſit mo
& arbiter, iuribus ſupra allegatis, & d. l. 2. §.
aqua plu. arc. Quia licet iura in hoc uario m
quantur, tamen pro ſolutione ſciēdum, ac
24 eſt, ꝙ † regula eſt, quemlibet poſſe in ſuo f
quod ſibi prodeſt, ac ēt alteri nocet, dūmodo
faciat principaliter aīo alteri nocendi, ut
Bar. in. l. 1. §. deniq;, il 1. ff. de aqua plu. arc. &
bio præſumatur feciſſe non aīo nocendi al
in l. fluminū, in fi. de dam. infe. poſt gl. & ali
præſumi debeat nō animo nocendi, qn̄ fac
non immittendo aliquid in alienum. Rur
immittendo aliquid in alienum non licer
re in ſuo, quod ſibi prodeſt, qn̄ faciendo pr
ret ſeruituti debitæ, & acquiſitæ prædiis al
in l. altius, cum l. ſeq. C. de ſeruit. & aqua g
in d. l. fluminū in fi. & in l. domum, ff. de re
ſi ex hoc facto graue dānum pecuniarū al
retur, nā tunc non liceret in ſuo facere, a
uarus, cum gl. & §. fi. ff. de aqua plu. arc. &
Imol. & hr̄ in d. l. fluminum, in fi. & in pri
domum. & præſertim, qn̄ ſic curſum aqua
& uetuſtum peruerteret per prædicta, & p
not. in d. l. ſi cui, in fi. d l. 1. §. plerunque, &
cum l. ſeq. ff. de aqua plu. arc. Et prædicta p
ēt ex iis, quæ habentur per glo. in d. l. domu
ſi in meo ff. de aqua plu. arc. & in d. l. flumin
ubi gl. Pau. de Caſt. & alii doct. ¶ Nō obſta
motiuum, ꝙ principis auctoritate, & ad p
25 litatē curſus aquæ, & fluminis mutari pō
lud procedit in principe ſuperiorem non
ſcente, ut probatur in d. l. 2. §. caſſius, iunct
§. ſi publius, & l. fluminum §. 1. cum gl. ff. de
fec. Bal. in l. ſi plures. C. de condi. infer. & i
princ. quæ ſint regalia, & Guid. Pap. in q

Illuſtriſs. Dux prędictus ſuperiorem habet ſaltem reſpe
ctu locorum, & fluminum, de quibus agit, ergo &c.
Et ideò ſi opus ſit tale, quod dãnum inferre poſſit,
prout in caſu noſtro inferre pōt, ad ſuperiorem, hoc
eſt ad Papã, qui eſt ſuperior, eſt recurrendum, ut hr̃
per Ioan. de Imol. in d. l. 1. §. apud labeonem, ff. de a-
qua plu. arc. per tex. in d. l. fluminum, §. 1. uerſi. quid
ergo, & facit l. 2. §. merito, & §. ſiquis à principe, ff. ne
quid in loco pub. ubi in conceſſione principis ſemp
ſubintelligitur, dummodo alteri, & iuri alteri quæſi
to præiudicium graue non inferatur, ut hr̃ per gl. in
d. §. ſiquis à principe, in uer. impetrauerit. Secundo
argumentum prędictũ procedit, qñ auctoritate prin
cipis fieret opus auctoritate publica, hoc eſt ad utili-
tatẽ publicã principaliter, & non ſecundario quod
tñ eſſet nociturnum priuato, ut in d. l. 1. §. caſſius. &
in d. l. quod principis, ff. de aqua plu. arcen. At in caſu
noſtro opus nõ dr̃ fieri ad publicam utilitatem prin
cipaliter, ſed ſecundario, & ad dãnum accolarũ, &
habentium ſeruitutẽ, ergo &c. per tex. in d. §. plerun
que, cum aliis ſupra allegatis. Et † dum dicebatur, ꝙ
opus auctoritate principis factum debet ẽt cum ali-
quali præiudicio priuatorum tollerari, ut in d. §. caſ
ſius, & in d. l. quod principis, id dẽt intelligi de par-
uo, non aũt de enormi, & grauiſſimo præiudicio, ut
hr̃ per gl. in d. l. 2. §. ſiquis à principe, & in l. 2. in fi. ff.
de aqua plu. arc. & eſt tex. in d. l. fluminum, in princ.
& ibi Bar. & † quãuis ꝓ opere facto auctoritate prin
cipis, & ad utilitatẽ publicam ẽt, qñ aqua damnum
magnum inferret, nõ poſſit agi actione de aqua plu
uia arcenda, nec de damno infecto, ut in dicto §. caſ-
ſius, d. l. quod principis, & d. l. ſi finita. §. ſi publicus,
tñ licitũ eſt adire ſummum principẽ, qui per ſe, uel
per alium de dãno cognoſcat d. l. fluminũ §. 1. Nec
aduerſatur, ꝙ opus auctoritate principis factum dr̃
factum à lege, ſeu uirtute legis, quia princeps dr̃ lex
uiua, & animata, & ideò tollerandum eſt ẽt, ſi præiu
diciũ inferat, d. l. 2. in fi. cum l. ſeq. ff. de aqua plu. arc.
Nã † id, quod habetur in d. l. 2. in fi. cum ſeq. de lege,
quæ in hac materia prius eſt in conſideratione, quã
ſit loci natura, & uetuſtas, dẽt intelligi de lege, hoc
eſt de pacto, & conuentione, ſic. n. in dictis iuribus
capitur lex, non aũt prout capitur in l. 1. 2. & per to-
tũ, ff. de legibus, & in c. lex eſt. 2. diſ. & ꝙ lex ponatur
pro pacto, & cõuentione, probat tex. in l. ꝯctus, ff. de
reg. iu. & l. 1. §. ſi conuenerit, ff. depoſi. & ita in termi
nis exponit gl. in d. l. 2. in fi. ¶ Non aduerſatur quin-
tum motiuum de d. l. 1. §. ſed & ſi uicinus, & §. ſicut
aũt, ff. de aqua plu. arc. quia † tex. in d. §. ſed & ſi uici-
nus loquitur, qñ opus aliquod extabat, quod natura
lem curſum fluminis, & aquæ impediebat, ſi. n. tolla
tur ad effectũ, ut aqua ad loca inferiota ſecundñ na-
turalem curſum defluat, tunc ille, qui opus illud re-
mouit, non tenetur. Aliud uerò eſt, qñ aqua ſuũ natu
ralem, & cõſuetũ curſum habebat, & ad illum im
pediendũ opus fieret, ut in caſu noſtro contingit, nã
tunc non licet hmõi opus facere, ueluti ſupra latius
dictũ fuit. Præterea tex. in d. §. ſed & ſi uicinus loqui
tur, qñ uicinus ſuperior habebat opus, cuius extabat
memoria, quod naturalem curſum aquæ impedie-
bat ad inferiora labi, ut ibi per gl. Pau. de Caſt. Ioan.
de Imol. & alios, & ſic text. ille nihil facit. Similiter
tex. in d. §. ſicut aũt parum facit, ut colligitur ex not.
ibi per doct. poſt gl. loqtur eñ, qñ quis feciſſet opus,
per quod curſus aquę ad inferiora impediretur, non
cũ dãno, & prȩiudicio habẽtium loca inferiora, ſed
cum illorũ lucri amiſſione, & cõſequenter qñ opus
lucrũ auferebat, non aũt damnum inferebat, & hæc
à patiin hac materia non iudicantur, ut ibi hr̃, at in
caſu noſtro damnum grauè, & enorme inferretur,

ergo &c. ¶ Reſpondetur etiam ſexto argumento de
30 d. l. 1. §. iidem aiunt, verſi. huic, ꝙ † ille tex. loquitur,
quando aqua naturaliter mutando curſum ſuum re
cederet à ſuo ſolito curſu, & ad alia loca magis de-
preſſa, & inferiora deriuaret abſque facto, & opere
habentium prædia inferiora, aut ſuperiora, quia, ut il
le tex. dicit, nõ poteſt quis conqueri, ſi loci natura no
cet. nam & uerius quis dixerit, nõ aquam, ſed loci na
turam nocere, & hic non eſt caſus noſter. ¶ Septimũ
motiuum reſolutum vr̃ ex prædictis, & ex ijs, quæ di
ximus circa tex. in d. §. ſicut. ¶ Non aduerſantur etiã
31 tex. in d. l. refectionis, & gl. in d l. ſi cui, quia † loquun-
tur, qñ alleuando, uel deprimendo, uel comprimen-
do aquam nulli fieret nocumentum: Sed qñ faciens
opus, etiam ſi dñs eſſet, curſum aquæ ſolitum, & natu
ralem mutaret cum præiudicio habentium ſeruitu-
tem, aut cum graui damno eorũ, qui prædia ſuperio
ra, uel inferiora poſſiderent, tũc opus prohibetur, &
remoueri debet, ut uoluit gl. in d. l. ſi cui, cum alijs ſu
pra allegatis: & ſic iura illa non contradicunt, ſed po
tius pro nobis faciunt. ¶ Illud quoque dicere non o-
32 mittam, † ꝙ data ſeruitute, & iure deriuandi aquas
ad locum foſſæ Genioli uel ex naturali curſu, uel ꝗa
memoria in contrarium non exiſtat, Illuſtriſs. Dux
tenetur pati, ut licitum ſit habentibus ſeruitutem lo
cum illum in priſtinum ſtatum reducere, & conſer-
uare, abſq; expenſis ipſius Ducis, alioquin ipſe id ſuis
expenſis facere teneretur. l. 2. apud Labeonẽ, & §. itẽ
uarus, ff. de aqua plu. arc. & l. 1. §. denique, eo. tit. Prę
terea in hac materia procedit argumẽtum de pacto
33 ad loci naturam, aut ad uetuſtatem, ſed † ſi pacto cõ-
uentum eſſet, illi ſtandum eſſet, nec poſſet etiam in
meliorem ſtatum alterari l. ſicut C. de actio. & obl. l.
fi. ff. de uſu, & hab. l. ſi cui in fi ff. de ſerui. & no. in d. l.
domum. ff. de reg. iu. & d. l. fluminũ in fi. & l. 2. in fin.
uer. ff. de riuis, ergo ſi ẽt natura, uel uetuſtate ſeruit⁹
fuerit acquiſita, idẽ dicendum eſſet, ut non liceat ius
ſeruitutis immutare, nec aliquid facere ẽt rẽ melio-
rem faciendo cõtra uoluntatẽ illius, cuius rei ſerui-
tus debetur, d. l. fi. ff de uſu, & hab. & hæc quoad cau
ſam mutationis aluei fluminis Santerni dicta ſuffi-
ciant. ¶ Quoad cauſam fluminis Rheni, an breue a-
poſtolicum, quo mãdatũ fuit Excell. Duci Ferrarię,
ꝙ curſum dicti fluminis, & aggeres ruptos reſtituat
ad effectum, ut aquæ in Padũ deriuare poſſint, prout
per annos decẽ, uiginti, & ultra conſuetum fuerat, ſit
exequendum, utiq; exequendum oĩno eſſe exiſtimo,
nã diruti fuerunt aggeres dicti fluminis facto, & cul
pa ipſius Ducis, & ſic Bononiẽſes curſu aquarum in
Padum, & illius quaſi poſſeſſione in totũ priuati, &
ſpoliati fuerunt, ergo ante oĩa ſunt reſtituendi, quia
34 † etiam utile interdictũ recuperandæ datur pro recu
perando quaſi poſſeſſionẽ incorporaliũ, ut in c. que-
relam, ibiq; oẽs, extra de elect. & latè diſputando cõ
cludit Bar. in l. 1. §. unde ui, ff. de ui, & ui arm. & hoc
præſertim ueriſſimũ eſt, quando quis oſtẽderet ſe ha-
bere ius, à quo diceret ſe eiectũ, uerè, uel præſumpti-
uè ſm Azo. quem Bar. ibi refert. Sed Bononienſes ve
rè, uel ſaltem præſumptiuè fuerunt eiecti à iure ipſis
acquiſito tàm ex pacto, ꝗ̃ ex quaſi poſſeſſione decem
& uiginti annorum, ergo reſtituendi ſunt. Quòd au-
tem fuerint culpa, & facto domini Ducis eiecti, con-
35 ſtat ex iis, quæ in facto præſupponuntur, † ipſe enim
Dux, mediantibus ſuis officialibus, & ſubditis, amo-
ueri fecit lignamina, & reparatiões, ſeu munitiones
aggerum in loco, in quo ruptura facta fuit, ergo tene
tur interdicto utili unde ui reſtituere, & rem in priſti
nũ reponi facere, c. 1. de reſti. ſpo. & habetur per Inn.
Abb. & alios in c. cum ad ſedem in antepe. col. eo. tit.
quicquid ibi dixerit gloſſ. ubi ex facto familiæ domi-
nus,

nus ad quē utilitas peruenit, tenetur per interdictū
uti le unde ui reſtituere, tum quia præſumitur factū
de mandato domini, tū quia dominus vr̄ ratū habe-
re, ut ibi, & argumento c. conſtitutus de teſtib. & c.
36 quia præſulatus. 1. q. 4. Nā † princeps etiā tenetur de
facto ſuorum officialiū, qui poſſunt ei præiudicare
Bar. in l. ſi publicanus, ff. de publ. & Abb. in c. 1. de cō
ſtit. Præterea poſito non conſtare, ꝙ ſubditi Ducis
aggeres rupiſſent, ſed potius caſu, & impetu fluminis
37 diruti fuiſſent, † tamē ex quo culpa præceſſit caſum,
uidelicet remouendo munitiones, & reparationes
aggerū, ut ſupra, hæc culpa facit ipſum Ducem tene
ri de caſu, perinde ac ſi ipſe, aut ſui feciſſent argumē
to l. ſi uehenda, ff. ad l. rhod. de iactu, Sali. & alii in l. q̄
fortuitis C. de pig. act. l. ſi qs fundū in prin. & in §. 1. l.
itē quæritur. §. exercitu, & l. ſi merces. §. culpæ, ff. lo-
cati, & l. lectos cū ſeq. ff. de peric. & cōmo. rei uend.
Immò de culpa ipſius domini Ducis conſtat primo
amoueri faciendo dicto lignamina, & reparationes,
ac monitiones aggerū, ſecundo faciendo mandata,
& proclamata per loca circunuicina, ne aliquis ſub
pęna auderet prouidere, nec occurrere alicui ruptu
ræ aggerū, nec eos reparare in locis, in qbus piculū
imminet: tertio qa interpellatus fuit à Bononiēſib⁹,
ut ipſe faceret aggeres reparari ī loco, in quo poſtea
ruptura eſt facta, aut pmitteret illos à Bononiēſibus
ēt eorū expenſis reparari, prout ex forma cōtractus
tenebatur, & de iure cōi obligatus erat, ut in d. l. 2. §.
itē uarus. ff. de aqua plu. arc. & ipſe Dux hæc facere
denegauit, ueluti ex ſuis literis apparet, & iō cū ipſi
fuerit denunciatū, teneri dēt argumēto. l. ſi quis fun
dū. §. 1. d. l. itē quæritur. §. exercitu, & l. ſi fundus in fi.
ff. locati, & d. §. itē uarus, ubi eſt caſus clarus. ¶ Non
aduerſatur, ꝙ cōtra ſpoliū à dominis Bononiēſibus
intentatū obſtat pro parte Ducis aliud ſpolium, quo
Dux ipſe dr̄ prius ſpoliatus à Bononienſibus, q agge
res fluminis Rheni ruperunt, ſeu rūpi fecerunt in lo
co dicto à Sant'Agoſtino, & illā rupturā nunquā cœ
perunt, ſed permiſerunt, prout quotidie permittunt
ſic manere, ergo Bononienſes obtinere nō debēt ad
no. in c. 2. & in fi. de ord. cognit. quia primo reſpōde
38 tur, † ꝙ ruptura illa facta non fuit culpa, & facto do-
minorū Bononiēſiū, ſed caſu, ergo ſpoliū cōmiſiſſe
dici nō poſſunt ad d. c. cū ad ſedē. Præterea Bononiē
ſes nō poſſunt dici cōtraueniſſe contractui, & periu
riū incurriſſe ex eo, quod dictā rupturā, & aggeres ī
dicto loco non reparauerint, quia illa ruptura proue
nit culpa ipſius domini Ducis, q plurima impedimē
ta, ædificia, aggeres, & foſſata fecit, ſeu fieri pmittit,
pp quæ curſus aquarū impediebatur, & iō facta fuit
reſtagnatio, & ſequuta fuit dicta ruptura ad l. 2. §. a-
pud nauſeā cū. § præced. ff. de aqua plu. arc. Præterea
39 † non poſſunt Bononienſes dici morā, & conſequē-
ter periuriū incurriſſe non reparando, nec reſtituen
do aggeres in priſtinū, ex quo non fuerunt ad hoc p
ipſum Ducē interpellati, prout interpellari debue-
runt, ut in d. §. itē uarus, Iaſ. & Bal. in l. uniuerſa. C. de
precibus imper. offeren. & Abb. in conſi. 30. lib. 2. &
quāuis ex ui contractus tenerētur aggeres reparare,
& reſtituere, ſi qn̄ cōtingeret illos rūpi, tn̄ Bononien
ſes non poſſunt dici in mora, & periurio conſtituti,
niſi à die interpellationis, cū certū tēpus non eſſet in
contractu adiectum, ut uolunt docto. cōiter in l. ma-
gnā, ubi Bal. & Sali. C. de contrah. & commit ſtip. &
in l. pacto quo pœnam in 4. col. C. de pactis, Oldra. in
conſi. 242. Aret. in conſi. 72. & Dec. in conſi. 2. uol. 1.
& ꝙ dominus Dux nō poſſit circa rē, de qua agitur,
40 aliquod ſpoliū prætendere, conſtat, quia † aut præſup
ponitur ſpoliū prius à Bononienſibus circa eandem
rē fuiſſe factū, & tunc de tali ſpolio non pōt opponi,
niſi ultimum fuerit purgatum l. 3. §. cum igi
ui, & ui arma. §. adipiſcēdę Inſti. de interdict
in c. fi. in ulti. col. de ord. cog. aut uero præ
ſpoliū fuiſſe factū circa aliā rem, quo caſu de
lio pōt opponi, ut in d. c. fi. & ibi Abb. & tūc d
lo modo poſſe dici aliquod ſpoliū fuiſſe cōm
etiā ſi uera eſſent ea, quæ in facto per domin
cē præſupponuntur, quoniā licet aggeres ru
rint in loco Sancti Auguſtini, pp hoc tamen
ceſſauit ordinarius curſus aquarum dicti flum
Padū, & non obſtante dicta ruptura aquæ or
dinariæ, & quotidianæ, quæ in alueo fluminis
neri poterant, ſemper in Padū deriuarunt, &
aquæ p rupturā illā alio tendebaut, profecto
aquæ illæ, quæ tpe magnæ inundationis in a
tineri non poterant, & ideò non pōt Dux præ
re ſe curſu aquarū dicti fluminis ſpoliatū fuiſ
ex ruptura aggerum ſpoliatus dici pōt: tū q
ctū eſt, culpa, & defectu ſuo rupti fuerunt, tu
aliud eſt, ꝙ fuerit priuatus quaſi poſſeſſione
cendi, & deriuandi aquas in Padū, & hoc nō
tur eſſe factū, & aliud eſt, ꝙ aggeres fuerint
41 † tunc agere pōt, uel ꝙ Bononienſes reſtitua
res, uel ꝙ ipſi pmittatur hoc facere, & hoc u
ne confeſſoria, uel interdicto uti poſſidetis,
unde ui d. l. 2. §. item uarus per totū cum glo
qua plu. ar. itē rumpere aggeres non eſt ſpo
dānum inferre, aduerſus quod iuris remedi
ritur, ut in d. §. itē uarus, & in l. 1. & per to
agger. nō rumpen. Præterea ſi Dux uellet
ruptura aggerū Sācti Auguſtini ſe fuiſſe cu
rū Rheni ſpoliatū, & ideò eſſe reintegrādū
met contrarius, nā dicendo ſe ſpoliatū pe
Rheni debere in Padum decurrere, quia ad
dit ſpoliū ſuū allegatum, & de illo ponit ad
ut dictum curſum aquarū in Padum impe
42 uti contrarius non eſt audiendus, qn̄ † & ſi
exceptiones poſſint opponi, quia ſufficit act
altera excludi, ut in l. nemo. ff. de exceptio.
ptio, quæ in ſe repugnantia contineret, & c
inferret, non eſt admittenda, quia ſimul, &
ſtanti contraria, & ſic impoſſibilia cōtine
de furtis, ſed altero caſu non eodē tpe, & in
ſucceſſiuè, nec quoad effectum, ſed tantum
43 proponendum. Præterea † ſecundum Paul
& alios in d. l. nemo licet quis uti poſſit di
ceptionibus, non tamen contrarijs, uel ſi co
ut dicit ibi glo. non tn̄ unà tantum, quæ ſim
dem inſtanti effectualiter contraria inferre
44 mo † non poteſt Dux dici ſpoliatus, quia cū
incorporalibus, hoc eſt in iure ducendi aq
tinēdi aggeres, & ruptura aggerū euenerit
re manu facto, ſed natura, uel ui, & impetu
ſeqtur, ꝙ nō pōt dici à Bononienſibus ſita
ſeſſione ſpoliatus, neque priuatus, niſi Bon
denegaſſent illi ducere aquas, uel reparare
ut uolūt Inn. Bal. & oēs in c. querelā, & ibi
elec. & iō alia uia ordinaria agi dēt, ut hr̄ i d.
uarus, qn̄ Bononienſes hoc nunquā ipſi D
gauerunt. Et ita in prædictis oībus iuris e

S V M M AE.

1 *Flumina omnia, foſſa manu facta, lacus, uallis, & ſtag*
eſſe poſſunt.
2 *De ripa, & alueo lacus, foſſæ, & ſtagni idem dicitur*
pa, & alueo fluminis.
3 *Flumen publicum, & foſſa quoad ius alluuionis à la*
differunt, & nu. 12.
4 *Fluminis dominium, & proprietas cuius ſit.*
5 *Publicum, & cōe non conuertuntur, ſed inter ſe*
6 *Communia quæ ſint, & quæ publica.*